

Сікора Я. Б. Професійна компетентність вчителя інформатики як об'єкт педагогічного аналізу / Я. Б. Сікора // Модернізація вищої освіти у контексті євроінтеграційних процесів : збірник наукових праць учасників Всеукраїнського методологічного семінару з міжнародною участю. – 2007. – С. 200–207.

Я.Б. Сікора

аспірант кафедри педагогіки

Професійна компетентність вчителя інформатики як об'єкт педагогічного аналізу

Сучасний період розвитку суспільства характеризується потужним впливом на всі його процеси великого розмаїття інформаційних технологій, які проникають у всі сфери людської діяльності, забезпечують поширення інформаційних потоків у суспільстві. Невід'ємним компонентом культури сучасної людини стає інформаційна культура.

Сучасне покоління має можливість використання широкого спектру медіазасобів: кабельне та супутникове телебачення, персональні комп'ютери, що підключені до міжнародної інформаційної мережі Internet, мобільний зв'язок, компакт- та відеодиски, WEB-технології, дистанційне навчання, доступ через міжнародну мережу у найбільші бібліотеки світу, електронну пошту тощо. Всі ці можливості не можуть не викликати змін у сфері освіти, а вимагають освоєння цих технологій і професійних навичок користування ними у всіх, хто навчається на різних рівнях [2:10].

У концепції загальної середньої освіти (12-річна школа) наголошується, що пріоритетним напрямком оновлення змісту освіти в школі є формування життєвої, соціальної, комунікативної і комп'ютерної компетентностей учнів. В рамках Болонського процесу визначено, що одним із необхідних вмінь майбутнього спеціаліста є технологічні вміння, пов'язані з використанням техніки, та комп'ютерні навички та здібності інформаційного управління.

Інформаційне суспільство розвивається динамічно, тому здатність адаптуватися до умов і технологій, що часто змінюються, особливо актуальна

для вчителя інформатики. В сучасних умовах навіть в період навчання майбутнього спеціаліста відбувається зміна декількох поколінь програмних і апаратних засобів, з'являються нові інформаційні технології, змінюється і уточнюється зміст інформатики як науки. Тому в процесі професійної підготовки вчителя інформатики необхідно не тільки формувати предметні знання й уміння, але й сприяти розвитку тих особистісних якостей випускників, які дозволили б їм в майбутньому розв'язувати нові педагогічні задачі, а ефективним показником якості підготовки майбутнього педагога може виступити професійна компетентність вчителя.

На жаль, ця проблема досліджувалась переважно за кордоном. О.В. Бондаревська, Б.С. Гершунський, А.І. Піскунов, О.В. Попова пов'язують професійну компетентність з поняттям "культура"; Т.Г. Браже, Н.І. Запрудський розуміють професійну компетентність як систему якостей, вмінь; Д.Н. Узнадзе, В.П. Безухов, Н.І. Кузнецова, В.А. Сластьонін співвідносять поняття "професійна компетентність" і "готовність до професійної діяльності"; М.К. Кабардов, А.І. Панарін розглядають професійну компетентність з психологічної точки зору як характеристику особистості вчителя і вводять результативний компонент в її зміст; А.Д. Щекатунова та ін. трактують професійну компетентність як рівень освіченості спеціаліста; Н.В. Кузьміна, М.І. Лук'янова, А.К. Шаркова визначають професійну компетентність з позиції діяльнісного підходу; В.Ю. Кричевський, В.Ю. Стрельников, Н.В. Кузьміна звертають увагу на присутність процесуального компоненту діяльності вчителя.

Проте поки що в українському освітньому просторі недостатньо представлені книги чи статті, присвячені професійній компетентності вчителя інформатики.

Поняття „компетентність” є базовим для визначення змісту професійної компетентності у контексті вивчення особливостей її формування у майбутніх вчителів інформатики. Немає єдиного підходу до визначення цього поняття (табл.1).

Таблиця 1.

Поняття	Зміст поняття	Основні ознаки	Джерело
Компетентність	Властивість за значенням компетентний		Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Г. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ "Перун", 2004. – 1440 с. – С.445
Компетентний	1. Який має достатні знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий // який ґрунтується на знанні кваліфікований. 2. Який має певні повноваження; повноправний; повновладний.	Обізнаний, кваліфікований	
Компетентність	Властивість за значенням компетентний		Большой толковый словарь русского языка. – Санкт-Петербург: Норинт, 1998. – 1525 с. – С. 446.
Компетентний	Знаючий, авторитетний в певній області.	Знаючий, авторитетний	
Компетентність	Поінформованість, обізнаність, авторитетність		Словник іншомовних слів / Уклад.: С.М. Морозов, Л.М. Шкарапуґа. – К.: Наук. Думка, 200. – 680 с. – (Словники України). – С.282.
Компетентність	1. Відповідність, достатність. Уміння виконання певної роботи, завдання, обов'язку. 2. Розумові здібності або загальні уміння і навички.	Знання, уміння, навички	Тлумачний словник англійської мови (Webster Universal Dictionary. Harver Educational Services Inc. New York)
Компетентність	Достатні уміння, адекватна		Оксфордський російський словник

	кваліфікація		(The Oxford Russian Dictionary: Oxford: Oxford University press, 1977. – 1840 p., p. 725)
Компетентність	Якість, стан		Мерріам Вебстер – Словник Колегіуму (Merriam-Webster's Collegiate Dictionary. – Springfield, Massachusetts: Merriam-Webster, Inc., 1998. – 1559 p., p. 235)
Компетентність	1. Володіння компетенцією, володіння знаннями, що дозволяють судити про щонебудь. 2. Інтегрований прояв професіоналізму, у якому поєднуються елементи професійної і загальної культури, досвіду, стаж педагогічної діяльності і педагогічної творчості.	Володіння знаннями, прояв професіоналізму	Якса Н.В. Соціально-педагогічний тезаурус: Словник. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2006. – 154 с. – С.59.
Компетентність	Складна інтегрована характеристика особистості, під якою розуміють набір знань, умінь, навичок, ставлень, що дають змогу ефективно проводити діяльність або виконувати певні функції, забезпечуючи розв'язання проблем і досягнення певних	Знання, уміння, навички, ефективна діяльність.	Пометун О.І. Запровадження компетентнісного підходу - перспективний напрям розвитку сучасної освіти http://visnyk.iatp.org.ua/visnyk/issue_article;23;3/

	стандартів у галузі професії або певних стандартів у галузі професії або виді діяльності.		
Компетентність	Володіння знаннями, вміннями та їх нормами, що необхідні для виконання своїх професійних функцій, а також психологічними якостями для їх виконання; реальна професійна діяльність у відповідності з етапами та нормами.	Знання, вміння, психологічні якості	Стрельников В.Ю. Професіона компетентність вчителя // Актуальні проблеми безперервного підвищення кваліфікації кадрів України в умовах становлення національної школи: Збірник статей / За ред. С.В. Хрисюка. – К., 1992. – С.44-45.
Компетентність	Це не лише знання та вміння в тій чи іншій галузі, а властивість, яка дозволяє людині здійснювати роботу в цілому	Знання, вміння	Фишман Л.И. Модели образовательного менеджмента: обзорный анализ // Школьные технологии. – 1993. - № 1-2. – С.112-120.- С. 117.
Компетентність	Здатність кожного елемента якісно виконувати свою функцію, визначається вродженими (потенційним) здібностями і відповідною кваліфікацією (реалізованими здібностями).	Здібність, кваліфікація	Каганець І. http://observer.sd.org.ua/news.php?id=1680
Компетентність	Це результативно-діяльнісна характеристика	Рівень діяльності	Кондаков О.М. Компетентності та компетенції: до

	освіти, нижній поріг компетентності – це рівень діяльності, необхідний і достатній для мінімальної успішності в отриманні результату.		визначення понять в українському педагогічному контексті // Відкритий урок. - 2004. - №17-18, - С.13-17. - С.15.
Компетентність	Це результати на людині, тобто поставлені перед людиною цілі чи межі.	Цілі	Хасан Б.І. Компетентності та компетенції: до визначення понять в українському педагогічному контексті // Відкритий урок. - 2004. - №17-18, - С.13-17. – С.16
Компетентність	Це здібність (уміння) діяти на основі отриманих знань.	Уміння діяти, знання	Шишов С., Кальней В. Компетентностный подход в образовании: международный аспект // Відкритий урок. -2004. - №17-18, - С.20-21 – С.20
Компетентність	Володіння людиною відповідною компетенцією, що включає її особистісне відношення до неї і предмету діяльності	Володіння компетенцією	Хуторской А.В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты // Отделение философии, образования и теоретической педагогики РАО, Центр "Эйдос", www.eidos.ru/news/compet/htm
Компетентність	Здатність, яка необхідна для вирішення робочих завдань і для отримання	Здатність вирішення робочих завдань	Уиддет С., Холлифорд С. Руководство по компетенциям. Пер. С англ.

	результатів роботи.		НІРРО, М.:2003, 224 с. – С.4.
Компетентність	Загальні, або ключові, вміння, базові вміння, фундаментальні шляхи навчання, ключові кваліфікації, кроснавчальні вміння або навички, ключові уявлення, опори, або опорні знання	Вміння, кваліфікації, опорні знання	Міжнародна комісія Ради Європи // Definition and Selection of Competencies. Theoretical and Conceptual Foundations (DESECO). Strategy Paper on Key Competencies. An Overarching Frame of Reference for an Assessment and Research Program – OECD (Draft).
Компетентність	Здатність застосовувати знання та вміння ефективно й творчо в міжособистісних відносинах – ситуаціях, що передбачають взаємодію з іншими людьми в соціальному контексті так само, як і в професійних ситуаціях.	Знання, вміння, здатність діяти в професійних ситуаціях	Експерти країн Європейського союзу // Quality education and competencies for life/ Workshop 3/ Background Paper - 2004. р. 6.
Компетентність	Спроможність кваліфіковано провадити діяльність, виконувати завдання або роботу.	Кваліфікована діяльність	Міжнародний департамент стандартів для навчання, досягнення та освіти // Spector, J. Michael-de la Teja, Peana. ERIC Clearinghouse on Information and Technology Syracuse

			NY. Competencies for Online Teaching. ERIC Digest. Competence, Competencies and Certification.- p.1.
Компетентність	Здатність успішно задовольняти індивідуальні та соціальні потреби, діяти й виконувати поставлені завдання	Здатність діяти, виконувати завдання	Експерти програми "DeSeCo" ("Визначення та відбір компетентностей: теоретичні й концептуальні засади") // Definition and Selection of Competencies. Theoretical and Conceptual Foundations (DESECO). Strategy Paper on Key Competencies. An Overarching Frame of Reference for an Assessment and Research Program – OECD (Draft). – p.8.
	реально сформовані особистісні якості та мінімальний досвід діяльності		Хуторский А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно_ориентированной парадигмы образования // Народное образование. — 2003. — №2. — С. 58–64.
	здатність оволодівати знаннями, вміннями і здібностями, необхідними для роботи за спеціальністю при одночасній автономності і гнучкості, зокрема при вирішенні професійних проблем; розвинуте співробітництво з колегами й		Михайліченко М.В. Формування громадянської компетентності майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу / Дис. ... кан. пед. наук.. – Київ. – 2007. – 221с. – С/ 20-21

	професійним міжособистісним середовищем;		
	це поєднання психічних якостей, психічних станів, що дає змогу діяти самостійно й відповідально, оволодіння людиною навичками і вміннями виконувати трудові функції.		Маркова А.К. Психология профессионализма. – М.: Просвещение, 1996. – 308 с. С. 31-34
	мера включенности человека в деятельность		Б.Д.Эльконин Современные подходы к компетентностно-ориентированному образованию. Материалы семинара. – Самара, 2001.
	способность сделать что-то успешно или эффективно		Hornby A.S., Oxford advanced Learning dictionary of current English (7 th Edition), Oxford University press. 2005.P.307.
	способность выполнить специфическую деятельность по предписанному стандарту		Hyland, T. Book review of Competency Based Education and Training: A World Perspective by A. Arguelles and A. Gonczi (eds.) // Journal of Vocational Education and Training.2001. Vol.53. 3. pp. 487-490.
	способность человека добиваться определенных достижений		Harm Biemans , Martin Mulder and others. Competence-based VET in the Netherlands: background and pitfalls //Journal of Vocational Education and Training, 2004. Vol.56. 4. pp.523-538.
	владение знаниями и умениями, позволяющими высказывать профессионально грамотные суждения, оценки, мнения		Безрукова В.С. Словарь нового педагогического мышления. - Екатеринбург: Альтернативная педагогика, 1996. С.64
	интегральную характеристику личности, определяющую ее способность решать проблемы и типичные задачи, возникающие в реальных жизненных ситуациях, с использованием знаний, учебного и жизненного опыта, ценностей и наклонностей "способность" понимается не как "предрасположенность", а как "умение": "способен" – значит "умеет делать"		Абдулла Сaeид Бакер Российский и зарубежный подход к пониманию профессиональной компетентности
	рассматривает		А. Г. Никифоров

	компетентность как свойство, необходимое каждому руководителю на том или ином участке деятельности и связанное с отраслевой спецификой управленческой деятельности.		Митина Л.М. Психология развития конкурентоспособной личности. – М.: Московский психолого-социальный институт, 2002. – С.106 -108.
	качества личности, наличие которых значительно повышает эффективность осуществления трудовой деятельности		Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация. / Пер. с англ. – М.: «Когито-Центр», 2002. – 39 с.
	иерархически организованное дерево свойств, которое может быть подвергнуто анализу и измерению		Система оценки уровня профессиональной деятельности учителя иностранного языка/ Под ред . Т.А.Казарицкой. - МГЛУ, 2002. - с.4.

На основі узагальнення визначення сутності даного поняття, "компетентність" можна охарактеризувати як знання, уміння, навички, способи, які дають змогу розв'язувати завдання у певній сфері діяльності.

У психолого-педагогічній літературі зустрічаються різні види компетентностей: загальнокультурна, соціальна, громадянська, методологічна, комунікативна, професійна, життєва та ін. Зупинимось на професійній компетентності вчителя та розглянемо основні позиції науковців щодо вказаного поняття.

Поняття	Зміст поняття	Основні ознаки	Джерело
Професійна компетентність	Високий рівень спеціальної й загальнокультурної підготовки, широка професійна й загальна ерудиція; педагогічна	Професійна ерудиція, педагогічна майстерність	Равкін З.І. Управління школою. – 2006. – № 22-24. – С. 54-57. – С.56.

	майстерність, що забезпечує його конкурентноспроможність якості на ринку праці; послідовна орієнтація на розвиток і зміцнення в цілісному педагогічному процесі соціальних, інтелектуальних, моральних й естетичних цінностей освіти.		
Професійна компетентність	Сукупність індивідуальних властивостей особистості, що полягають в специфічній чуттєвості до об'єкту, засобів, умов педагогічної праці і створенню продуктивних моделей формування шуканих якостей в особистості учня.	Індивідуальні властивості особистості	Експериментальний стандарт "Подготовка педагогических кадров в системе непрерывного уровневого профессионально-педагогического образования в условиях регионального комплекса "Педколледж-педвуз" // http://rspu.edu.ru/pageloder.php?pagename=general_information/unpk/unpk4
Професійна компетентність	Інтеграція досвіду, теоретичних знань, практичних умінь і важливих для педагога особистісних якостей	Знання, уміння, особистісні якості	Брискіна О.Ф. http://vio.fio.ru/vio_io/cd_site/articles/art_1_21/htm
Професійна компетентність	Система знань та вмінь педагога, що виявляється при вирішенні на практиці професійно-педагогічних задач	Знання, вміння, прояв в діяльності	Кузьміна Н.В. Методы исследования педагогической деятельности. – Л: ЛГУ им. А.А. Жданова, 1970. – 114 с. – С.40.

Професійна компетентність	Багатофакторне явище, яке включає в себе систему знань та вмінь вчителя, його ціннісні орієнтири, інтегративні показники його культури (мова, стиль спілкування, ставлення до себе та до власної діяльності).	Знання, вміння, культура.	Браже Т.Г. Современная аттестация учителей: цели и традиции // Педагогика. – 1995. - №3. – С.69-73. С. 71.
Професійна компетентність	Наявність знань для успішної діяльності, розуміння цих знань для практики, набір операційних умінь, володіння алгоритмом вирішення задач; здатність творчо підходити до професійної діяльності.	Знання, вміння, прояв в діяльності	Кричевський В.Ю. Совершенствование знаний директора школы об управлении // Директор школы в системе повышения квалификации: Сб.науч.трудов/Ред. кол. Е.Н. Тонконогая и др. – М.: Изд-во ВПН СССР, 1983. – С.31-39.
Професійна компетентність	Гармонійне поєднання знань, умінь та навичок, а також способів та прийомів їх реалізації в діяльності, спілкуванні, розвитку (саморозвитку) особистості.	Знання, вміння, навички, прояв в діяльності	Мітіна Л.М. Учитель на рубеже веков: психологические проблемы // Психологическая наука и образование. – 1999. – №3-4. – С.5-19. С.8-9.
Професійна компетентність	Показник високої професійної діяльності: глибока освіченість людини, добра обізнаність з історією педагогіки, філософією.	Показник професійної діяльності	Ващенко Г. Психолого-педагогічне забезпечення навчально-професійної діяльності. Зб. наук.пр. Випуск 10. – Запоріжжя, 1998. – С.31-32.
Професійна	Інтегрована особистісна	Психологічна та теоретична	Бачинська Є.М. http://

компетентність	характеристика, що включає психологічну (розуміння та усвідомлення власної діяльності) та теоретичну (набуття особистісно значущих знань та умінь) готовність педагога до діяльності, його здатність вирішувати на практиці педагогічні задачі та виконувати роботу в цілому.	готовність	www.innovaciya.by.ru/avtor.html
Професійна компетентність	Єдність теоретичної і практичної готовності педагога до здійснення педагогічної діяльності		В.А. Сластьонін, І.Ф. Ісаєв, А.І. Міщенко, О.Н. Шиянов Педагогика: Учебное пособие для студентов педагогических учебных заведений / В.А. Сластенин, И.Ф. Исаев, А.И. Мищенко, О.Н. Шиянов . – М.: Школа-Пресс, 1998. – 512 с.
Професійна педагогічна компетентність	Поінформованість вчителя про знання і вміння та їх нормативні якості, які необхідні для здійснення цієї праці, володіння психологічними якостями, які є бажаними для його виконання, реальна професійна діяльність у відповідності з еталонами і нормами.	Знання, вміння, психологічні якості.	Маркова А.К. Психологический анализ профессиональной компетентности учителя // Советская педагогика. – 1990. - №8. – С. 82-88.
	базовий компонент, який сприяє формуванню фахівця високої культури, а не „ремісника в освіті”		Є. Бондаревська

	рівнем, ступенем, якісним і результативним показником сформованості професійних знань, навичок володіння предметом і уміння їх реалізації в діяльності		Б. Гершунського,
	сложное индивидуально-психологическое образование на основе интеграции опыта, теоретических знаний, практических умений и значимых личностных качеств, обуславливающее готовность учителя к актуальному выполнению педагогической деятельности.		Костылева Н. Е. Психолого-педагогические условия эффективности управления развитием профессиональной компетентности учителя в процессе гуманизации и демократизации школы: Дис. ... канд. пед. наук. - Казань, 1997. - 252 с. – С. 24
	интегральная характеристика деловых и личностных качеств специалиста, отражающая не только уровень знаний, умений, опыта, достаточных для достижения целей профессиональной деятельности, но и социально-нравственную позицию личности		Гонеев А.Д., Пашков А.Г. и др. Педагогика профессионального образования// профессиональное образование как педагогическая система: учеб. Пособие. - М. 2004 с. 20-33.
	совокупность профессиональных знаний, умений, а также способы выполнения профессиональной деятельности		Зеер Э.Ф. Модернизация профессионального образования: компетентностный подход // Образование и наука. 2004. Вып. 3.
	это качество, свойство или состояние специалиста, обеспечивающее вместе или в отдельности его физическое, психическое и духовное соответствие требованиям определенной профессии, специальности, специализации, стандартам квалификации, занимаемой или исполняемой служебной должности		Лукьянова М.И. Психолого-педагогическая компетентность учителя: диагностика и развитие. – Ульяновск: ИПК им. Ульянова, 1996. – 144 с.

Узагальнивши трактування науковцями поняття "компетентність" та "професійна компетентність вчителя", ми розглядаємо професійну компетентність вчителя інформатики як систему знань та вмінь, оволодіння якими дозволить розв'язувати типові професійні задачі, а також проблеми, що виникають в реальних ситуаціях його педагогічної діяльності як вчителя-предметника, здатність вчителя до професійного та особистісного зростання.

Формування й розвиток професійної компетентності є процесом безперервним, розпочинається у вищих навчальних закладах і продовжується в школі.

Забезпечення необхідних умов для формування професійної компетентності вчителя інформатики можливе через використання в процесі навчання:

- новітніх особистісно-орієнтованих педагогічних технологій;
- модульної системи навчання;
- методів прогностичного моделювання професійної діяльності майбутнього фахівця;
- сучасних інформаційних технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа) // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України, 2002. - №2. – С.3-22.
2. Шкільному курсу інформатики 20 років: як усе починалося // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. – 2006. - №1, С. 10-14.